

FARMACIJOS SPECIALISTO IR GYDYTOJO BENDRAVIMAS IR BENDRADARBIAVIMAS VISUOMENĖS VAISTINĖSE DIRBANČIŲ FARMACIJOS SPECIALISTŲ POŽIŪRIU

Iveta Bitkauskaitė, Aurimas Galkontas, Danguolė Grūnovienė
Kauno kolegija

Raktažodžiai: gydytojas, farmacijos specialistas, komandinis darbas, tarpprofesinis bendradarbiavimas.

Santrauka

Bendravimas, komandinis darbas ir sveikatos priežiūros specialistų komunikavimas lemia sveikatos priežiūros paslaugų saugą ir efektyvumą. Gydytojų ir farmacijos specialistų bendradarbiavimas sudaro sąlygas veiksmingai perduoti informaciją apie pacientą, greitai išspręsti vaistų terapijos problemas ir duoda teigiamus darbo rezultatus. Pacientams, sergantiems lėtinėmis ligomis, skiriami įvairūs vaistiniai preparatai, didinantys nepageidaujamų reiškinių riziką. Veiksmingai paciento priežiūrai ir sveikatai pagerinti, farmacijos specialistai turi efektyviai bendradarbiauti su gydytoju. Tyrimo tikslas – išanalizuoti X rajono farmacijos specialistų požiūrį į farmacijos specialisto ir gydytojo bendravimą ir bendradarbiavimą, siekiant efektyvaus sveikatos priežiūros paslaugų teikimo. Atlikta anoniminė anketinė apklausa. Tyrime dalyvavo 134 farmacijos specialistai. Tyrimo rezultatai atskleidė, jog gydytojai ir farmacijos specialistai efektyviai nebendradarbiauja. Pagrindinės bendravimo ir bendradarbiavimo kliūtys yra laiko stoka, gydytojo nepasitikėjimas farmacijos specialisto kompetencija, farmacijos specialistų ir gydytojų asmeninės savybės. Kone trečdalis farmacijos specialistų jaučia baimę bendrauti su gydytojais, o daugiau kaip pusė respondentų atsakė, jog gydytojai nerodo jokios tarpprofesinio bendradarbiavimo iniciatyvos.

Įvadas

Gydytojų ir farmacijos specialistų bendradarbiavimas bei komunikavimas teikia galimybę veiksmingai perduoti informaciją apie pacientą, greitai išspręsti vaistų terapijos problemas ir duoda teigiamus darbo rezultatus [1]. Pacientams, sergantiems lėtinėmis ligomis, skiriami įvairūs

vaistiniai preparatai, todėl didėja nepageidaujamų reiškinių rizika. Veiksmingai paciento priežiūrai ir sveikatai pagerinti, farmacijos specialistai turi efektyviai bendradarbiauti su gydytojais [2].

Lietuvoje yra vienintelis teisės aktas, apibrėžiantis gydytojų ir farmacijos specialistų bendradarbiavimą, - tai Geros vaistinių praktikos nuostatai, kuriuose nurodyta, jog „Vertindamas gydymo vaistais rezultatus, vaistininkas turi bendradarbiauti su gydytojais ir pacientų organizacijomis“ [3]. Vaistinės, kurios vadovaujasi Geros vaistinių praktikos nuostatais, remiasi farmacinės rūpybos principais, aprėpiančiais atsakingą gydymą vaistais, siekiant pagerinti paciento gyvenimo kokybę.

S. Balkytė (2016) ištyrė, kad Lietuvoje efektyvus farmacijos specialisto ir gydytojo bendradarbiavimas nėra išvystytas [4]. A. Romeikienė (2016), tyrusi farmacijos specialistų, dirbančių daugiau nei 15 metų visuomenės vaistinėse, bendradarbiavimo su gydytojais patirtį, atskleidė, kad dažniausiai farmacijos specialistai ir gydytojai bendrauja tik pastebėję netikslumų: neteisingai išrašytas receptas, neaiški vaistų dozė ir pan. Kita priežastis, dėl kurios bendrauja sveikatos priežiūros specialistai, yra konsultavimas dėl tam tikrų vaistų, prekių, ar naujų teisės aktų išaiškinimo. Dažniausiai gydytojas ir farmacijos specialistas efektyviai nebendradarbiauja dėl laiko trūkumo, ar kai gydytojas nepasitiki farmacijos specialisto kompetencija [5].

Tarpprofesinis bendradarbiavimas yra bendravimo ir sprendimų priėmimo procesas, siekiant bendro tikslo. Pagrindinis bendradarbiavimo medicinoje tikslas yra kuo geriau patenkinti pacientų gerovės bei sveikatos poreikius. Gydytojų ir farmacijos specialistų bendradarbiavimas pacientų gerovei – esminė diegiamos farmacinės rūpybos sąlyga [6]. Šiuolaikinę sveikatos priežiūrą teikia tarpdisciplininės sveikatos priežiūros komandos, kurios, norėdamos užtikrinti veiksmingą ir saugią paciento priežiūrą, remiasi efektyviu komandiniu darbu ir bendravimu. Tam tikras procentas klaidų, dėl

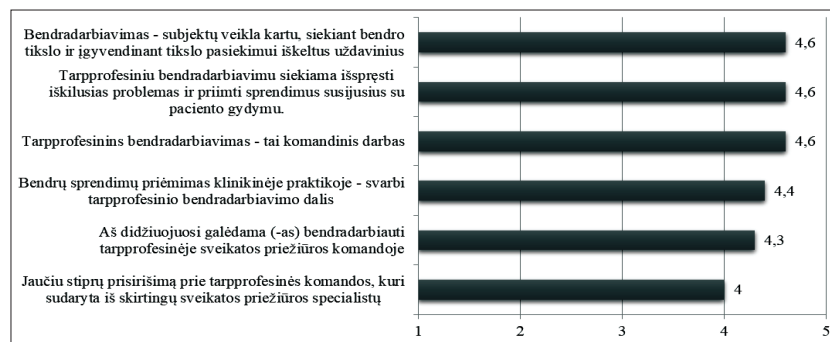
kurių padaroma žala paciento sveikatai, dažniausiai priskiriamas sveikatos priežiūros specialistų komunikavimo klaidoms. Bendrieji psichikos modeliai, abipusė pagarba ir pasitikėjimas bei uždaro tipo bendravimas mokslinėje literatūroje apibrėžiamas kaip pagrindinės sąlygos veiksmingoms sveikatos priežiūros komandoms, nors sveikatos priežiūros aplinkoje nemažai iššūkių [7]. Siekiant permaitinti, tobulinant farmacijos specialisto – gydytojo bendradarbiavimą, būtina farmacijos studijų planus pritaikyti prie sparčiai besikeičiančių farmacijos specialisto funkcijų. Pavyzdžiui, Didžiosios Britanijos, Nyderlandų ir Belgijos pastarųjų metų farmacijos studentai mokosi farmakoterapines problemas analizuoti ir spręsti kartu su medicinos studijų studentais (būsimais gydytojais, slaugos specialistais ir kt.). Taikant šį metodą, pradedamas ankstyvas gydytojo – vaistininko santykių formavimasis, skatinamas klinikinės farmakologijos, farmakoterapijos disciplinų gilesnis supratimas [8]. C. Brown ir kolegų (2006) atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad pacientai apie vaistų vartojimo klaidas dažniau praneša farmacijos specialistui, nei gydytojui. Farmacijos specialistas išklauso pacientų problemas, susijusias su netinkamu vaistų poveikiu, nepageidaujamomis reakcijomis. Norint išvengti šių problemų, farmacijos specialistai turi informuoti gydytojus, kad būtų užtikrintas pacientų gydymo saugumas [9].

Tyrimo tikslas – atskleisti farmacijos specialisto ir gydytojo bendravimą ir bendradarbiavimą X rajono visuomenės vaistinėse dirbančių farmacijos specialistų požiūriu.

Tyrimo medžiaga ir metodai

Mokslinės literatūros ir reglamentuojančių teisės aktų analizė, kurios tikslas – išsiaiškinti farmacijos specialisto ir gydytojo bendravimą ir tarp profesinį bendradarbiavimą. Empirinio tyrimo metodas – anoniminė anketinė apklausa, kurios tikslas išsiaiškinti farmacijos spe-

cialisto ir gydytojo bendravimą ir bendradarbiavimą visuomenės vaistinėse dirbančių farmacijos specialistų požiūriu. Imties apskaičiuota remiantis Valskybinės vaistų kontrolės tarnybos prie Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos duomenimis (2020), parodžiusiais, kad tiriamajame rajone dirba 166 farmacijos specialistai. Naudotasi imties dydžio skaičiuokle Raosoft sample size calculator. Norint gauti reprezentatyvius tyrimo duomenis, kurie atspindėtų generalinę aibę, reikia apklausti 117 farmacijos specialistų (esant 5 proc. paklaidai). Išdalinta 117 anoniminių anketų raštu, 106 grįžo tinkamai užpildytos. Kitiems farmacijos specialistams buvo išsiųsta nuoroda užpildyti anketą internetu, gautos 28 anketos. Iš viso grįžo 134 analizei tinkamos anketos, todėl galima teigti, jog gauti rezultatai atspindi tiriamųjų populiaciją. Duomenų analizė atlikta Microsoft Office programinio paketo 2013 metų versijos Word ir Excel programomis.

1 pav. Farmacijos specialistų nuomonė apie profesinį bendradarbiavimą ir bendravimą (N=134)

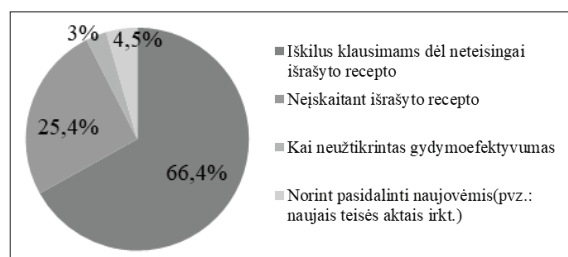
Pastaba. Pateiktas Likerto skalės vidurkis. Kuo jis didesnis, tuo labiau respondantai sutinka su pateiktu teiginiu.

2 pav. Farmacijos specialistų bendradarbiavimo su gydytojais svarba (N = 134)

Pastaba. Pateiktas Likerto skalės vidurkis. Kuo jis didesnis, tuo respondantai labiau sutinka su pateiktu teiginiu.

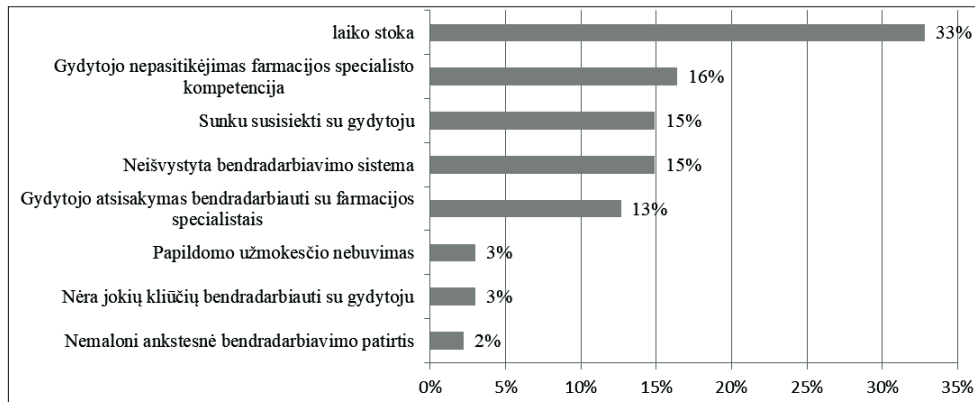
3 pav. Priežastys, lemiančios farmacijos specialistų ir gydytojų bendradarbiavimą (N=134)

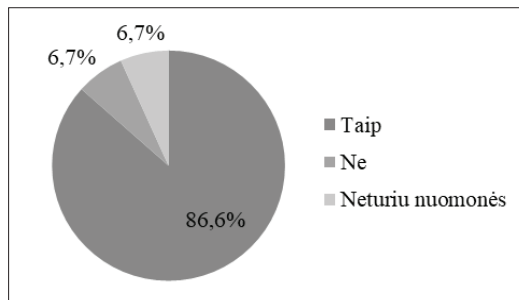
Tyrimo rezultatai

Tyrimo dalyvavo 134 farmacijos specialistai, priklausantys įvairioms demografinėms grupėms. Didžiąją tyrimo dalyvių dalį sudarė moterys. Teirautasi respondentų nuomonės apie tarpprofesinį bendradarbiavimą.

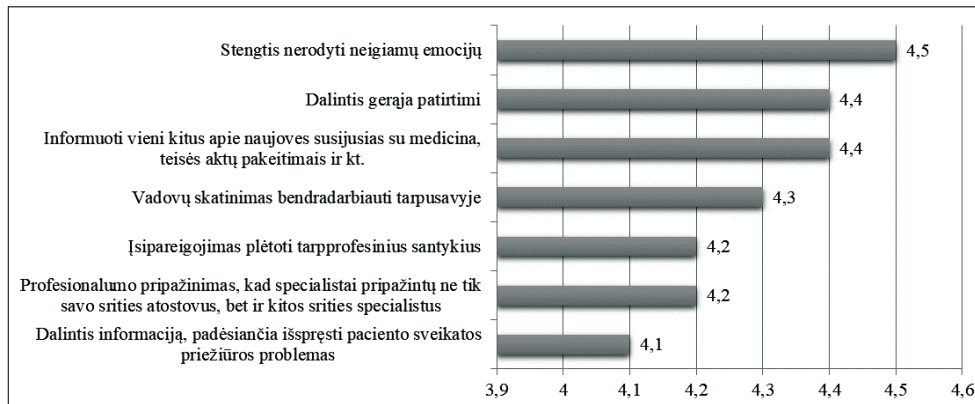
Gauti įverčiai (1 pav.) atskleidė, kad didžioji dalis respondentų (4,6) pritarė teiginiui, kad tarpprofesiniu bendradarbiavimu galima išspręsti problemas ir priimti sprendimus, susijusius su vaistinės paciento gydymu, kad skirtingų sveikatos priežiūros specialistų bendradarbiavimas – subjektų veikla kartu, siekiant bendro tikslo ir įgyvendinant tikslo pasiekimui iškeltus uždavinius. Respondentai (4,4) sutiko, kad bendrų sprendimų priėmimas klinikinėje prak-

4 pav. Dažniausios farmacijos specialistų ir gydytojų bendradarbiavimo kliūtys (N = 134)

5 pav. Respondentų nuomonė, ar bendradarbiavimas su gydytojais padėtų spręsti pacientų problemas (N = 134)

6 pav. Farmacijos specialistų ir gydytojų glaudesnę bendradarbiavimą lemiančios priežastys (N=134)
Pastaba. Pateiktas Likerto skalės vidurkis. Kuo jis didesnis, tuo respondantai labiau sutinka su pateiktu teiginiu.

tikoje – svarbi tarpprofesinio bendradarbiavimo dalis, kad didžiuojasi (4,3), galėdami bendradarbiauti tarpprofesinėje sveikatos priežiūros komandoje. Taip pat šie teiginiai farmacijos specialistams daugiau priimtini, nei nepriimtini. Gauti rezultatai parodė, kad tarpprofesinį bendradarbiavimą respondantai suvokia kaip komandinį darbą, kuriuo siekiama spręsti problemas ir priimti sprendimus.

Tyrimo metu aiškinantis farmacijos specialistų bendradarbiavimo su gydytojais svarbą, didžioji dalis (4,5) respondentų visiškai pritarė, kad bendradarbiaujant su gydytoju išvengiama klaidų bei neaiškumų receptuose. Dauguma respondentų (4,6) mano, kad gydytojų ir farmacijos specialistų bendradarbiavimas pacientų gerovei – esminė diegiamos farmacinės rūpybos sąlyga ir kad su paciento vartojamais vaistais susijusios problemos būtų sprendžiamos specialistams aktyviai bendradarbiaujant tarpusavyje. Šiam teiginiui tiriamieji iš esmės pritarė (4,4). Galime teigti, kad farmacijos specialistų ir gydytojų bendradarbiavimas yra svarbus (4,6), siekiant gauti didžiausią terapinę naudą ir pagerinti paciento sveikatą (2 pav.).

Tyrimo metu norėta išsiaiškinti respondentų nuomonę, kokios pagrindinės priežastys lemia far-

macijos specialistų ir gydytojų bendradarbiavimą. Gauti duomenys atskleidė, kad didžioji dalis respondentų (66,4%) su gydytojais bendradarbiauja kilus klausimų dėl neteisingai išrašyto recepto, ketvirtadalio (25,4%) teigimu, kai neįskaito gydytojo recepto, maža dalis (4,5%) nurodė, kad su gydytoju bendraujama, norint pasidalinti naujovėmis (pvz.: naujų teisės aktų taikymas, konsultavimasis dėl paciento sveikatos pagerinimo ir kt.) ir 3,0 proc., kai norima užtikrinti gydymo efektyvumą (3 pav.).

Tyrimo metu buvo siekiama nustatyti, kokios dažniausios kliūtys lemia neefektyvų farmacijos specialistų ir gydytojų bendradarbiavimą. Trečdalis respondentų (33,0%) nuomone, pagrindinė neefektyvaus bendradarbiavimo su gydytojais priežastis – laiko stoka. Mažiau nei po penktadalį respondentų teigė, kad gydytojai nepasitiki farmacijos specialistų kompetencija, atsisako su jais bendradarbiauti. Farmacijos specialistams sunku susisiekti su gydytojais, nes neišvystyta bendradarbiavimo sistema. Labai nedidelė tiriamaųjų dalis (3,0%) nepatyrė bendradarbiavimo su gydytoju kliūčių. Tyrimas atskleidė dažniausias farmacijos specialistų ir gydytojų neefektyvaus bendradarbiavimo priežastis: laiko stoka, gydytojų nepasitikėjimas farmacijos specialistų kompetencija, gydytojų atsisakymas bendradarbiauti su farmacijos specialistais (4 pav.). Šios priežastys atliepia mokslinėje literatūroje nurodomas bendradarbiavimo kliūtis, trukdančias farmacijos specialistų ir gydytojų efektyviam komandiniam darbui.

Aiškinantis, ar bendradarbiavimas su gydytojais, respondentų nuomone, padėtų spręsti pacientų problemas, nustatyta, kad didžioji dalis (86,6%) respondentų mano, jog glaudesnis farmacijos specialistų ir gydytojų bendradarbiavimas padėtų spręsti pacientų problemas, susijusias su per dideliu vaistinių preparatų vartojimu. Mažumos nuomone, tai neturėtų reikšmės (5 pav.).

Respondentams buvo pateikti teiginiai, skirti išsiaiškinti priežastis, kurios galėtų lemti glaudesnę sveikatos priežiūros specialistų bendradarbiavimą. Tyrimo rezultatai parodė, jog dauguma respondentų (4,4) sutinka, kad dalijimasis gerąja patirtimi, informavimas apie naujoves, pagerintų įvairių sveikatos priežiūros specialistų bendradarbiavimą. Didžioji dalis (4,5) mano, kad neigiamų emocijų nerodymas, profesionalumo (kitos srities specialistų) pripažinimas, tarp profesinių santykių plėtojimas skatintų farmacijos specialistų ir gydytojų bendravimą ir užtikrintų paciento gydymo efektyvumą, o vadovų skatinimas bendradarbiauti tarpusavyje garantuotų geresnius santykius. Galima daryti prielaidą, kad pateikti teiginiai farmacijos specialistams buvo daugiau priimtini, nei nepriimtini (6 pav.).

Išvados

1. Gauti tyrimo rezultatai parodė, kad norint pasiekti kokybiškų rezultatų užtikrinant paciento sveikatos būklę, farmacijos specialistas ir gydytojas privalo bendradarbiauti tarpusavyje. Šių specialistų bendradarbiavimas užtikrintų gydymo efektyvumą, padėtų išvengti problemų, susijusių su vaistų vartojimu. Tai ne tik pagerintų sveikatos priežiūros specialistų tarpusavio santykius, bet ir motyvuotų pacientą prisidėti prie savo sveikatos gerinimo. Gydytojo, farmacijos specialisto ir paciento bendradarbiavimas – neatsiejama grandinė, kuri gali padėti išvengti netinkamo vaistų vartojimo, užtikrinti paciento gerovę.

2. Nustatyta, jog gydytojai su farmacijos specialistais efektyviai nebendradarbiauja. Atskleistos pagrindinės bendravimo ir bendradarbiavimo kliūtys: laiko stoka, gydytojo nepasitikėjimas farmacijos specialisto kompetencija, farmacijos specialistų ir gydytojų asmeninės savybės. Beveik trečdalis farmacijos specialistų jaučia baimę bendrauti su gydytoju, daugiau kaip pusė respondentų atsakė, jog gydytojai nerodo tarp profesinio bendradarbiavimo iniciatyvos.

Literatūra

1. Cromer J, Hojjat R, Paker S, Aprile J. Fostering the pharmacist-physician relationship. *Am J Heal Pharm* 2009;66(2):118-9. <https://doi.org/10.2146/ajhp080237>
2. Katoue MG, Awad AI, Al-Jarallah A, Al-Ozairi E, Schwinghammer TL. Medical and pharmacy students' attitudes towards physician-pharmacist collaboration in Kuwait. *Pharm Pract (Granada)* 2017;15(3):1-10. <https://doi.org/10.18549/PharmPract.2017.03.1029>
3. Dėl geros vaistinių praktikos nuostatų patvirtinimo. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2007 m. birželio 15 d. įsakymas Nr. V-494 (aktuali redakcija 2020-07-01) Valstybės žinios 2007; 68(2690). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.300204/asr>
4. Balkytė S. Bendrosios praktikos gydytojų bendradarbiavimo su visuomenės vaistinėse dirbančiais farmacijos specialistais patirtis: kokybinis tyrimas. *LSMU* 2016:49.
5. Romeikienė A. Farmacijos specialistų, dirbančių daugiau nei 15 metų visuomenės vaistinėse, bendradarbiavimo su gydytojais patirties vertinimas: kokybinis tyrimas. *LSMU* 2016:51.
6. Palšauskas G, Daukšienė J, Kizevičienė E, Gaurylėnė R. Panevėžio miesto gydytojų požiūris į farmacijos specialisto ir gydytojo bendradarbiavimą. *Sveikatos mokslai*, 2015;25(5):176-9. <https://doi.org/10.5200/sm-hs.2015.108>
7. Weller J, Boyd M, Cumin D. Teams, tribes and patient safety: overcoming barriers to effective teamwork in healthcare. *Postgrad Med J* 2014;90(1061):149-54. <https://doi.org/10.1136/postgradmedj-2012-131168>
8. Kubilienė L, Radžiūnas R, Naudžiūnas A. ir kt. Farmacinės

paslaugos klinikiniai konsultavimo pagrindai. LSMU Leidybos namai, 2014:364.

9. Brown CA, Bailey JH, Lee J, Garrett PK, Rudman WJ. The pharmacist-physician relationship in the detection of ambulatory medication errors. *Am J Med Sci* 2006;331(1):22-4.
<https://doi.org/10.1097/00000441-200601000-00007>

**COMMUNICATION AND COOPERATION BETWEEN
A PHARMACIST AND A PHYSICIAN,
FROM THE POINT OF VIEW OF PHARMACISTS
WORKING IN A PUBLIC PHARMACY**

I. Bitkauskaitė, A. Galkontas, D. Grūnovienė

Key words: physician, pharmacist, team work, interprofessional collaboration.

Summary

Communication, teamwork and collaboration among health care professionals is important for the safe and effective delivery of health care. Collaboration between physicians and pharmacists allows for effective communication of patient information, rapid resolution of drug therapy problems, and positive outcomes. Patients

with chronic illnesses are prescribed a variety of medications and are therefore more likely to experience side effects. For effective patient care, pharmacists must work effectively with the physician to improve patient health.

The study sought to analyse the attitudes of pharmacists in city X towards the communication and collaboration between a pharmacist and a physician in order to provide effective health care services.

The results of the study revealed that doctors do not cooperate effectively with pharmacists, as well as the main obstacles to communication and cooperation: lack of time, distrust of the pharmacist, personal characteristics of pharmacists and doctors, as almost a third of pharmacists mentioned fear of communicating with doctor. More than half of pharmacists responded that the doctor did not show any initiative for interprofessional collaboration.

Correspondence to: aurimas.galkontas@go.kauko.lt

Gauta 2020-10-15